

Δ1 [Χαιρετισμός-Ευχαριστίες]

Καλησπέρα σε όλους.

Αρχικά ευχαριστώ τους συναδέλφους στο Ιστορικό και Παλαιογραφικό Αρχείο του ΜΙΕΤ για τη φιλοξενία και προσωπικά το Σταύρο Γριμάνη για την πρόταση και την ιδέα να παρουσιάσουμε απόψε τη Βιβλιοθήκη ΕΛΙΑ του ΜΙΕΤ. Ευχαριστώ τους συναδέλφους στο ΕΛΙΑ για τη βοήθειά τους – κυρίως τη Σοφία Μπόρα - και φυσικά όλους εσάς που βρίσκεστε σήμερα εδώ.

Δ2

Θα μιλήσουμε λοιπόν για τη Βιβλιοθήκη αλλά και για τις υπόλοιπες συλλογές του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ και πως μπορούμε να έχουμε πρόσβαση σε αυτές, μα πρώτα θα δούμε το πώς, το πότε, και το γιατί δημιουργήθηκε το ΕΛΙΑ.

Τη δεκαετία του 1960 λοιπόν, δύο νεαροί φίλοι ο Μάνος Χαριτάτος και ο Δημήτρης Πόρτολος άρχισαν να συλλέγουν αρχεία, έντυπα και αντικείμενα. Τον Αύγουστο του 1964, εκτός από το όνομα του, Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο, το ΕΛΙΑ απέκτησε και το λογότυπό του, τον κάνθαρο, ζωγραφισμένο από το Μάνο Χαριτάτο.

«Κι από εκείνη τη στιγμή» έχει πει ο Δημήτρης Πόρτολος «ξεκινήσαμε χωρίς μεγαλειήβλους στόχους και σχέδια για το τι μπορούσε να γίνει. Θέλαμε απλώς να γίνεται μια δουλειά στην οποία θα μπορούσες να μοιράζεσαι την προσπάθεια, την ευχαρίστηση και τελικώς το αποτέλεσμα».

Δ3

Το διάστημα από το 1964 ως το 1979 συνολικά δώδεκα με δεκατέσσερις διαφορετικοί χώροι - υπόγεια, ισόγεια, διαμερίσματα, αποθήκες σε όλη την Αθήνα - φιλοξενούσαν το υλικό που συγκεντρώναν. Κέντρο η οδός Ελλανίκου και το σπίτι του Μάνου Χαριτάτου. Τα πρώτα αρχεία που περιήλθαν στο ΕΛΙΑ τα βλέπουμε στη διαφάνεια και παράλληλα στο σπίτι της οδού Λουκιανού στο Κολωνάκι συγκεντρωνόταν η μεγάλη και αγαπημένη συλλογή του Μάνου Χαριτάτου, τα βιβλία του 19ου αιώνα. Τη διετία 1978-1979 το ΕΛΙΑ πραγματοποίησε και τις πρώτες του εκδόσεις. Και αυτό που παρατηρούμε καθώς τις βλέπουμε στη διαφάνεια είναι ότι 3 από τις 5 είναι βιβλιογραφίες.

Δ4

Στις 20 Οκτωβρίου του 1980 ιδρύθηκε το μη κερδοσκοπικό σωματείο με την επωνυμία Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, περισσότερο γνωστό ως ΕΛΙΑ. Στο καταστατικό της ίδρυσης αναφέρονται ο σκοπός και οι στόχοι του σωματείου:

Σκοπός της εταιρίας είναι η συλλογή, ταξινόμηση, μελέτη και η έκδοση του υλικού για τη διάσωση της εθνικής πνευματικής κληρονομιάς και την προαγωγή της φιλολογικής επιστήμης και των ιστορικών σπουδών.

Επίσης αναφέρονται τα μέσα επίτευξης αυτού του σκοπού: εκδόσεις, εκθέσεις, προγράμματα, συνεργασίες, έκδοση περιοδικού, ενώ αποτελεί βασικό στόχο η δημιουργία ενός ανοικτού ερευνητικού κέντρου με Βιβλιοθήκη και

Αναγνωστήριο. Στο καταστατικό αναφέρονται ακόμη τα ιδρυτικά μέλη. Εκτός από τα τακτικά μέλη, το ΕΛΙΑ πλαισιώθηκε από τα αρωγά μέλη και χορηγούς που προσέφεραν οικονομική στήριξη, εθελοντές και φίλους που προσέφεραν χρόνο και κόπο και βέβαια τους δωρητές αρχειακού και έντυπου υλικού.

Δ5

Η αναζήτηση στέγης είχε ξεκινήσει στις αρχές της δεκαετίας του 1980, σχεδόν ταυτόχρονα με την ίδρυση του ΕΛΙΑ γιατί ο μεγάλος όγκος του υλικού που είχε συγκεντρωθεί και η διασπορά του δυσχέραινε τις εσωτερικές λειτουργίες του ΕΛΙΑ, την οργάνωση και την παροχή υπηρεσιών. Στο κτήριο της οδού Αγίου Ανδρέου 5, στη θέση «Παλαιό Λουτρό», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στη συμβολαιογραφική πράξη αγοραπωλησίας του κτηρίου το 1986, το ΕΛΙΑ βρήκε το σπίτι του. Η ιστορία του οικοπέδου και του κτηρίου ξεκινά πολύ πριν το 1896, αλλά θα αναφέρω μόνο ότι το κτήριο ανεγέρθηκε το 1925 από την οικογένεια της Θεοδώρας Αντωνίου Μάτσα, το γένος Καμπά, της γνωστής οικογένειας οινοπαραγωγών Καμπά, σε σχέδια του πολιτικού μηχανικού Ιωάννη Ιωαννίδη. Τελευταίοι ιδιοκτήτες ήταν η οικογένεια Μιχαήλ Δένδια, από την οποία οι ιδρυτές του ΕΛΙΑ, αγόρασαν το κτήριο.

Δ6

Μετά από 4 χρόνια προσπαθειών για την επισκευή και την ανακαίνιση, το κτήριο εγκαινιάστηκε στις 30 Νοεμβρίου του 1990 με την έκθεση αφιέρωμα στον

Ελευθέριο Βενιζέλο. Η μόνιμη στέγη ήταν καθοριστικής σημασίας γιατί το υλικό συγκεντρώθηκε σε έναν ενιαίο χώρο και εξασφαλίστηκαν οι κατάλληλες συνθήκες φύλαξης καθώς και η διάθεσή του σε περισσότερους ερευνητές.

Δ7

Το ΕΛΙΑ ήταν από τη σύστασή του ένα ανοικτό αρχείο, γι' αυτό σταθερή μέριμνά του ήταν η διαρκής κοινοποίηση των προσκτήσεων. Το 1990 εκδόθηκε ο πρώτος συνοπτικός κατάλογος των αρχείων του από τη φιλόλογο Μαρία Ρώτα και η πρώτη καταγραφή της συλλογής βιβλίων της περιόδου 1864-1900 από την Πόπη Πολέμη. Από το 1988 ως το 2003 οι νέες προσκτήσεις ανακοινώνονταν στο ενημερωτικό δελτίο Τα Νέα του ΕΛΙΑ που διανεμόταν δωρεάν. Στον 21^ο αιώνα η ενημέρωση γίνεται μέσω της ιστοσελίδας και των καταλόγων. Το αρχειακό και το έντυπο υλικό προέρχεται κυρίως από αγορές και δωρεές και σε κάποιες περιπτώσεις πολύτιμο υλικό έχει διασωθεί από τα απορρίμματα.

Εξ αρχής λειτούργησε στο ΕΛΙΑ αναγνωστήριο όπου οι ερευνητές μπορούσαν να μελετήσουν το υλικό από τα τμήματα του.

Πραγματοποιούνταν εκδόσεις, εκθέσεις, ομιλίες, εκπαιδευτικά προγράμματα και διάφορες άλλες εκδηλώσεις.

Δ8

Το 1997 συστάθηκε το ΕΛΙΑ Θεσσαλονίκης με στόχο την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων του Αρχείου και την εξυπηρέτηση της έρευνας στη Βόρεια Ελλάδα.

Ο διαρκής εμπλουτισμός των συλλογών του ΕΛΙΑ και η έντονη δράση του οδήγησαν στην αύξηση του προσωπικού και στην ανάγκη εύρεσης επιπλέον χώρου. Έτσι ήταν απαραίτητη η επέκταση των δραστηριοτήτων του σε μισθωμένο κτήριο, ακριβώς απέναντι, στην οδό Αγίου Ανδρέου 4. Το 2003 μεταφέρθηκαν εκεί κάποια τμήματά του, ενώ λειτούργησε και το Πωλητήριο.

Δ9

Ωστόσο το ΕΛΙΑ ως μη κερδοσκοπικό σωματείο δεν μπορούσε να ανταπεξέλθει στις οικονομικές απαιτήσεις που επέφερε η μεγέθυνσή του. Το 2009 ύστερα από πρόταση του τότε προέδρου της Εθνικής Τράπεζας Δημήτρη Αράπογλου και με την υποστήριξη του τότε διευθυντή του ΜΙΕΤ Διονύση Καψάλη, το ΕΛΙΑ ενσωματώθηκε στο Μορφωτικό Ίδρυμα της Εθνικής Τραπέζης και αποτελεί τμήμα του. Αυτό εξασφάλισε τη συνέχειά του και στάθηκε καθοριστικό, αν αναλογιστούμε τα χρόνια της κρίσης που ακολούθησαν.

Εξάλλου η συνέχεια του ΕΛΙΑ και η εξασφάλιση του προσωπικού του ήταν από τις κύριες έννοιες των ιδρυτών του. Έτσι στο πλαίσιο του ΜΙΕΤ συνεχίζονται όλες οι λειτουργίες του και πραγματοποιούνται εκδόσεις και εκδηλώσεις, που αναδεικνύουν υλικό των συλλογών του.

Τη περίοδο 2015 -2017 πραγματοποιήθηκαν από το ΜΙΕΤ έργα αποκατάστασης του κτηρίου της Αγίου

Ανδρέου 5 λόγω φθορών από τη χρήση, οπότε δόθηκε η ευκαιρία στο ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ να αναδιοργανωθεί. Αποφασίστηκε η αναδιάταξη των συλλογών μέσα στο κεντρικό κτήριο. Παρόμοιες αναδιατάξεις έγιναν και στο κτήριο της Αγίου Ανδρέου 4.

Δ10

Και θα συνεχίσουμε βλέποντας τον τρόπο που το ΕΛΙΑ έχει διαχειριστεί τις συλλογές του αλλά και πως γίνεται η αναζήτηση και η πρόσβαση των ερευνητών σε αυτές.

Στο ΕΛΙΑ φυλάσσονται 1500 αρχεία. Ιστορικά αρχεία, όπου συγκεντρώνονται ιδιωτικά αρχεία προσώπων, οικογενειών εταιρειών κ.α. Λογοτεχνικά αρχεία που περιλαμβάνουν αρχεία λογοτεχνών του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα. Αρχεία των παραστατικών τεχνών, αρχεία δηλαδή καλλιτεχνών και δημιουργών, καθώς και συλλογές που σχετίζονται με τις παραστατικές τέχνες. Στο Αρχείο Ελληνισμού Αιγύπτου περιλαμβάνονται τα αρχεία της Ελληνικής Κοινότητας Αλεξανδρείας και της Μανσούρας και προσώπων Ελλήνων Αιγυπτιωτών. Το Φωτογραφικό Αρχείο περιλαμβάνει αρχεία επαγγελματιών και ερασιτεχνών φωτογράφων και συλλογές φωτογραφιών και καρτ ποστάλ.

Το 1995 είναι χρονιά σταθμός για τα αρχεία του ΕΛΙΑ αφού έγινε ο πρώτος φορέας στην Ελλάδα που εφάρμοσε το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής υπό την καθοδήγηση της υπεύθυνης τότε αρχείων Χριστίνας Βάρδα. Μέχρι σήμερα έχουν περιγραφεί με βάση το ΔΙΠΑΠ 757 αρχεία και ο

ερευνητής έχει τη δυνατότητα να δει την περιγραφή τους στον ηλεκτρονικό κατάλογο των αρχείων **ΠΑΤΑΩ ΣΤΟ LINK**, θα τον δούμε τώρα και μαζί...

στον κατάλογο των αρχείων η αναζήτηση γίνεται με το όνομα/τίτλο του αρχείου και θεματικά με επιλογή από το θησαυρό θεμάτων που παρέχεται. Στο πεδίο δελτίο αρχειακής περιγραφής μπορεί να γίνει ελεύθερη αναζήτηση, όπου η ζητούμενη λέξη εντοπίζεται στο σύνολο των διαθέσιμων δελτίων αρχειακής περιγραφής, με λίγα λόγια το εργαλείο ψάχνει στο περιεχόμενο όλων των δελτίων.

Ας δούμε τώρα ένα Δελτίο αρχειακής περιγραφής. Αναζητώ στον κατάλογο το αρχείο της οικογένειας Στεφάνου και όταν εμφανίζεται το αποτέλεσμα βλέπουμε το χρονικό διάστημα και τα θέματα που καλύπτει το αρχείο και πατώντας στο δελτίο αρχειακής περιγραφής εμφανίζεται η περιγραφή του. Βλέπουμε λοιπόν συμπληρωμένα τα πεδία που απαιτεί το πρότυπο και συνήθως επισυνάπτεται αναλυτική περιγραφή σε επίπεδο υποφακέλου και σπανίως σε επίπεδο τεκμηρίων. Η κάθε περιγραφή μπορεί να περιλαμβάνει δεκάδες σελίδες. Εδώ, ας πούμε η περιγραφή του αρχείου εκτείνεται σε 10 σελίδες. Αν τώρα κάνω αναζήτηση στο πεδίο δελτίο αρχειακής περιγραφής αναζητώντας για παράδειγμα τον όρο θάλασσα θα μου φέρει ως αποτέλεσμα τα αρχεία που στην περιγραφή τους περιέχουν αυτόν τον όρο... ας ανοίξουμε το αρχείο Άγγρα για να το επιβεβαιώσουμε αφού μπορούμε να κάνουμε αναζήτηση στο περιεχόμενο του δελτίου... μας πηγαίνει στα σημεία που εντοπίζει τον όρο, επομένως μπορούμε εύκολα και γρήγορα να εντοπίσουμε σε ποιο φάκελο και υποφάκελο βρίσκεται το έγγραφο που θέλουμε να δούμε....

Τα αρχεία φυλάσσονται σε ειδικά αντιόξινα αρχειακά κουτιά και τα έγγραφα τοποθετούνται σε φακέλους και υποφακέλους συγκεκριμένων προδιαγραφών ώστε να διασφαλίζεται η προστασία τους. Ψηφιοποιημένα είναι το αρχείο Βενιζέλου σε συνεργασία με το Ίδρυμα Βενιζέλου και τα αρχεία Κολοκοτρώνη, David, Σαχτούρη και τμήμα του αρχείου της οικογένειας Στεφάνου στο πλαίσιο του ψηφιακού 1821. Τα 757 αρχεία του ΕΛΙΑ που έχουν περιγραφεί με βάση το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής

Περιγραφής συμπεριλαμβάνονται στο Εθνικό Ευρετήριο Αρχείων των ΓΑΚ.

Δ11

Το διάστημα 2004-2008 υλοποιήθηκαν στο ΕΛΙΑ στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού προγράμματος «Κοινωνία της Πληροφορίας» δύο έργα που είχαν ως αποτέλεσμα την ψηφιοποίηση και την τεκμηρίωση 120.000 τεκμηρίων από τις συλλογές του Φωτογραφικού Αρχείου, των Παραστατικών Τεχνών, των Χαρτών, της συλλογής Εφημερών, ενώ συμπεριλαμβάνονται εξώφυλλα της συλλογής τύπου. Δ. **Πατω LINK ΚΑΙ ΕΞΗΓΩ.**

Πατώντας στις Ψηφιοποιημένες Συλλογές εμφανίζεται η φόρμα γενικής αναζήτησης. Μπορούμε να αναζητήσουμε υλικό επιλέγοντας έναν ή δύο όρους είτε σε όλες τις συλλογές με την επιλογή αναζήτηση παντού είτε επιλέγοντας συγκεκριμένη συλλογή. Ας πούμε ότι ψάχνω φωτογραφίες που να απεικονίζουν θάλασσα. Επιλέγω το Φωτογραφικό Αρχείο και στο πεδίο του πρώτου όρου βάζω τη λέξη θάλασσα. Κάνοντας αναζήτηση θα μου φέρει όλες τις φωτογραφίες που στην περιγραφή τους, σε οποιοδήποτε πεδίο, βρήκε τον όρο θάλασσα. Η περιγραφή των τεκμηρίων είναι αναλυτική, αλλά εδώ εμφανίζονται τα βασικά περιγραφικά στοιχεία, ενώ ανοίγοντας το τεκμήριο μπορώ να το αποθηκεύσω ελεύθερα στον υπολογιστή μου σε χαμηλή ανάλυση.

Οι ψηφιοποιημένες συλλογές του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ είναι επίσης αναρτημένες στη Europeana και στο SearchCulture.

Δ12

Η Βιβλιοθήκη του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ διαθέτει μια μεγάλη ποικλία τίτλων από βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες και άλλα έντυπα που καλύπτουν την εκδοτική δραστηριότητα από τον 19^ο αιώνα ως σήμερα στην Ελλάδα και σε ορισμένες κατηγορίες είναι από τις πιο ενημερωμένες της χώρας.

Η πιο σημαντική συλλογή της Βιβλιοθήκης είναι η συλλογή ελληνικών βιβλίων 19^{ου} αιώνα και περιλαμβάνει και κατηγορίες εντύπων όπως λαϊκά φυλλάδια, βίους αγίων, λαϊκά μυθιστορήματα, ημερολόγια, σχολικά εγχειρίδια κ.α. Σε αυτήν την συλλογή βασίστηκε η σύνταξη της Ελληνικής Βιβλιογραφίας του 19^{ου} αιώνα, ένα ερευνητικό έργο που ξεκίνησε το Βιβλιολογικό Εργαστήριο του Φίλιππου Ηλιού το 1986. Το Βιβλιολογικό Εργαστήριο φιλοξενήθηκε για είκοσι χρόνια στο ΕΛΙΑ και συνεχίστηκε από την Πόπη Πολέμη και τις συνεργάτιδες της αρχικά στο μουσείο Μπενάκη και πλέον στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος. Ο Φίλιππος Ηλιού έχει γράψει ότι «ο Μάνος Χαριτάτος εκτός από φανατικός συλλέκτης παλαιών εκδόσεων ήταν και εραστής των συστηματικών καταγραφών» και των βιβλιογραφικών επιδόσεων» και «προσάρμοσε τη συγκρότηση των μοναδικών, συλλογών του ΕΛΙΑ στις ανάγκες της Βιβλιογραφίας του 19^{ου} αιώνα». Το αποτέλεσμα του προγράμματος είναι μια εξαντλητική βιβλιογραφία αυτής της περιόδου, ένα μοναδικό ερευνητικό εργαλείο, βασισμένη στην εξ αυτοψίας καταγραφή που πυρήνας της στάθηκε η Συλλογή ελληνικών βιβλίων του 19^{ου} αιώνα του ΕΛΙΑ, η οποία σήμερα αριθμεί περισσότερους από 18.000 τίτλους σύμφωνα με τη βιβλιογραφία. Σήμερα η βιβλιογραφία είναι διαθέσιμη στο ευρύ κοινό μέσω ηλεκτρονικού καταλόγου, ο οποίος ενημερώνεται διαρκώς. Φυσικά η Βιβλιοθήκη του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ εξακολουθεί να ενημερώνει το Εργαστήριο για τις νέες προσθήκες στη

συλλογή της και διατηρεί στον δικό της ηλεκτρονικό κατάλογο τα βιβλιογραφικά, ταξινομικά και ταξιθετικά στοιχεία, όπως είχαν δημιουργηθεί από το Μάνο Χαριτάτο, τον Φίλιππο Ηλιού και την Πόπη Πολέμη. Πάμε τώρα να δούμε και τις υπόλοιπες συλλογές της Βιβλιοθήκης η οποία διαθέτει περισσότερους από 24.000 τίτλους ελληνικής λογοτεχνίας του 20^{ου} αιώνα. Περιλαμβάνονται έργα ελλήνων συγγραφέων, ανάμεσά τους είναι μεγάλος ο αριθμός των πρώτων εκδόσεων. Περισσότεροι από 12.000 τίτλοι σχετίζονται με ελληνικές περιοχές και αποτελούν μια ιδιαίτερη συλλογή για την ελληνική τοπογραφία και λαογραφία. Οι σπάνιες εκδόσεις βιβλίων θεματικών σειρών των εκδοτικών οίκων, για παράδειγμα του Φέξη, του Ελευθερουδάκη κ.α. ξεπερνούν τους 2500 τίτλους, ενώ οι εκδόσεις των παιδικών βιβλίων αγγίζουν τους 3000 τίτλους. Η συλλογή των σχολικών βιβλίων 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα αριθμεί 6000 τίτλους. Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής η Βιβλιοθήκη ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ διαθέτει την πληρέστερη συλλογή σχολικών βιβλίων 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα, 1000 από αυτά είναι μοναδικά και έχουν ψηφιοποιηθεί, ενώ ακόμη 1000 προς το παρόν δεν έχουν εντοπιστεί αλλού. Όλα αυτά τα γνωρίζουμε από το πρόγραμμα ψηφιοποίησης σχολικών βιβλίων που πραγματοποίησε το ΙΕΠ με υλικό που συγκέντρωσε το 2015 από διάφορους φορείς. Επίσης οι συλλογές ελληνικών βιβλίων τυπωμένων στην Αίγυπτο και των ελληνικών ημερολογίων 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα θεωρούνται οι

πληρέστερες. Το 2022 ξεκίνησε η ψηφιοποίηση της συλλογής ημερολογίων με ίδια μέσα από το προσωπικό της Βιβλιοθήκης. Το υλικό ψηφιοποιείται σε υψηλή ανάλυση, ενώ εφαρμόζεται OCR. Μέχρι στιγμής έχουν ψηφιοποιηθεί 600 ημερολόγια του 19^{ου} αιώνα και 100 του 20^{ου} αιώνα. Υπάρχουν επίσης 10.000 τίτλοι που καλύπτουν την ελληνική ιστορία, 27.000 τίτλοι ποικίλης θεματολογίας - όπως βλέπετε στη διαφάνεια και ανάμεσά τους κάποιες ιδιαίτερες συλλογές όπως τα καταστατικά, οι οδηγοί, και η συλλογή αθλητισμού και ολυμπιακών αγώνων. Ακόμα, 13.000 τίτλοι φυλάσσονται στη Βιβλιοθήκη του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ στη Θεσσαλονίκη που σχετίζονται με τη Βόρεια Ελλάδα. Σημαντική προσθήκη αποτελεί και το υλικό της Βιβλιοθήκης του ΜΙΕΤ. Πρόκειται να ελεγχθούν περίπου 10.000 τίτλοι. Προς το παρόν έχουν ελεγχθεί 2.000 περίπου και ενσωματώθηκαν 500 τίτλοι. Η συλλογή τύπου της Βιβλιοθήκης ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ ξεπερνά τους 11.000 τίτλους περιοδικών και εφημερίδων. Ξεχωρίζουν τα σπάνια περιοδικά του 19^{ου} αιώνα, τα λογοτεχνικά περιοδικά του 20^{ου} αιώνα, οι χειρόγραφες εφημερίδες, ο παράνομος και ο επαρχιακός τύπος, ο σατιρικός τύπος. Είναι ψηφιοποιημένα 500 σπάνια - ορισμένα μοναδικά - ελληνικά περιοδικά του 19ου και του 20ού αιώνα, που αντιστοιχούν σε περίπου 25.000 τεύχη. Επίσης, ο αριθμός των περιοδικών και των εφημερίδων που ψηφιοποίησε ο Μ.Χ. με δική του προσωπική δουλειά - ξεπερνά τους 1341 τίτλους, ενώ μας εξασφάλισε 1000 ακόμα ψηφιοποιημένους τίτλους μέσω των

ανταλλαγών με άλλους φορείς, μια πρακτική που συστηματικά ακολουθούσε για όλες τις συλλογές μας ως προς την ψηφιοποίηση. Η συλλογή Εφημερών που περιλαμβάνεται στη Βιβλιοθήκη (περίπου 60.000), το μεγαλύτερο μέρος της είναι ακατάγραφο, αποτελείται από χαρτώα τεκμήρια που κατασκευάστηκαν για ένα συγκεκριμένο σκοπό, όπως συσκευασίες, μετοχές, διαφημίσεις, προεκλογικά έντυπα, διπλώματα, προγράμματα, προσκλήσεις, τιμολόγια, φυσικά την σπάνια συλλογή των μονοφύλλων 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα που ξεπερνά τα 3500 τεκμήρια και καταλόγους – οι εκδοτικοί κατάλογοι ξεχωρίζουν ανάμεσά τους.

Η πρόσβαση και η αναζήτηση σε όλα αυτά είναι εφικτή μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου της βιβλιοθήκης ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ. Η πρώτη προσπάθεια δημιουργίας ηλεκτρονικού καταλόγου ήταν με το ΑΒΕΚΤ. Αν λοιπόν για τα αρχεία κομβικό σημείο υπήρξε το Διεθνές Πρότυπο Αρχειακής Περιγραφής για τη Βιβλιοθήκη ήταν η εγκατάσταση του βιβλιοθηκονομικού προγράμματος Advance, το 2001. Έμενε να πειστεί ο Μάνος Χαριτάτος, ότι η καταγραφή του υλικού σε ένα τέτοιο πρόγραμμα θετικά μόνο θα μπορούσε να λειτουργήσει. Η καταλογογράφηση του υλικού στο πρόγραμμα, το οποίο είναι βασισμένο σε όλα τα διεθνή βιβλιογραφικά πρότυπα των οποίων βέβαια ήταν υπέρμαχος, θα προκαλούσε αλλαγή στην ταξίθευση του υλικού, πράγμα που θα αναστάτωνε τον κόσμο του, καθώς διέθετε εκπληκτική μνήμη και εντοπίζαμε το υλικό από την περιγραφή και τις οδηγίες που μας

έδινε. Για να πειστεί διαλέξαμε να ξεκινήσουμε την καταλογογράφηση από τη συλλογή της ελληνικής λογοτεχνίας καθώς θα επηρεαζόταν λιγότερο η τότε υπάρχουσα ταξιθέτησή της για να δει τα αποτελέσματα. Μετά από τρεις μήνες και αφού το πείραμα είχε ολοκληρωθεί ο Μάνος Χαριτάτος αποφάσισε να κλείσει το αναγνωστήριο της Βιβλιοθήκης ώστε να επιταχυνθούν οι καταγραφές στο βιβλιοθηκονομικό πρόγραμμα, το οποίο ήταν πια εγκαταστημένο στον υπολογιστή του. Μέχρι τότε δεν χρησιμοποιούσε υπολογιστές. Ταυτόχρονα αρχίσαμε να χρησιμοποιούμε ειδικά υλικά για την προστασία και φύλαξη του υλικού και για το θέμα της ταξιθέτησης υιοθετήσαμε τρόπους που εξυπηρετούσαν τις ανάγκες του υλικού καθώς το πρόγραμμα μας παρείχε αυτή την ευελιξία. Με την πάροδο του χρόνου δημιουργήθηκε ο Ηλεκτρονικός Κατάλογος της Βιβλιοθήκης (OPAC) που δίνει τη δυνατότητα αναζήτησης και ανάκτησης των βιβλιογραφικών στοιχείων των εντύπων, των στοιχείων πρόσβασης σε αυτά καθώς και την ψηφιακή τους μορφή, όπου είναι διαθέσιμη με διάφορους τρόπους.

Θα δούμε τώρα τον κατάλογο στον οποίο είναι καταχωρημένοι περισσότεροι από 137.000 τίτλοι. Ο κύριος κατάλογος περιλαμβάνει το σύνολο του υλικού. Σε λίγο καιρό θα εμφανίζεται εδώ χωριστά ο κατάλογος της συλλογής Εφήμερα, ώστε να υπάρχει η δυνατότητα να περιορίζεται η αναζήτηση στη συγκεκριμένη συλλογή.

Στον κατάλογο γίνεται είτε ελεύθερη αναζήτηση με την επιλογή οπουδήποτε στο σύνολο των εγγραφών και των

βιβλιογραφικών πεδίων – ανεξάρτητα αν τα πεδία δημιουργούν ευρετήριο, είτε με αναζήτηση στα επιλεγμένα διαθέσιμα ευρετήρια, δηλαδή με τίτλο, συγγραφέα, θέμα.. όπως δηλαδή στους περισσότερους ηλεκτρονικούς καταλόγους. Ακόμη μπορούμε να κάνουμε συνδυαστική αναζήτηση με δύο ή και τρεις όρους προσθετικά, διαζευκτικά ή αποκλείοντας κάποιον όρο.

Θα δούμε τώρα κάποια παραδείγματα....

Ψάχνω για παράδειγμα ένα βιβλίο του 19^{ου} αι, που λέγεται ο διάδοχος και κάνοντας ελεύθερη αναζήτηση στο αποτέλεσμα μας φέρνει τα έντυπα στα οποία εντόπισε τον όρο - όπως βλέπετε - και σε βιβλιογραφικά πεδία που δεν δημιουργούν ευρετήρια... Ευρετήρια είναι όλα όσα εμφανίζονται με μπλέ χρώμα που σημαίνει ότι αν πατήσουμε επάνω θα μας φέρει όλες τις εγγραφές στις οποίες υπάρχει αυτός ο όρος **για παράδειγμα πατάω....** επιστρέφουμε στην εγγραφή και βλέπουμε την αναλυτική βιβλιογραφική περιγραφή σύμφωνα με τους κανόνες και τα πρότυπα καταλογογράφησης. Επιπλέον όμως καταγράφεται οτιδήποτε εντοπίζεται στο αντίτυπο που έχουμε στα χέρια μας είτε εμφανίζεται χειρόγραφα είτε είναι τυπωμένο ...όπως χειρόγραφες ή έντυπες αφιερώσεις, σφραγίδες, σημειώσεις, πληροφορίες για την προέλευση του αντιτύπου ή οποιαδήποτε άλλη πληροφορία.... Το πεδίο ΘΕΣΗ, κάτω από την εγγραφή, είναι φυσικά σημαντικό για εμάς τους βιβλιοθηκονόμους ώστε να εντοπίζουμε το έντυπο στα ράφια αλλά στο ίδιο πεδίο μας δίνεται και η πληροφορία αν το έντυπο είναι ψηφιοποιημένο ή όχι. Μπορεί να αναφέρεται στην εγγραφή ότι το έντυπο είναι και ψηφιοποιημένο αλλά να μην είναι αναρτημένη η ψηφιακή του μορφή. Να κάνω μερικές διευκρινήσεις εδώ. Στη Βιβλιοθήκη ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ

μέχρι στιγμής είναι διαθέσιμα και σε ψηφιακή μορφή 23.000. Αυτή τη περίοδο σχεδιάζουμε και προετοιμάζουμε την ανάρτηση του ψηφιοποιημένου υλικού στις ήδη υπάρχουσες εγγραφές του καταλόγου μας, αρχικά καθορίζοντας το πλαίσιο των αναρτήσεων, ποιο υλικό θα αναρτηθεί, σε τι ανάλυση κ.τ.λ. και ποιο θα είναι επίπεδο πρόσβασης σε αυτό για κάθε συλλογή χωριστά. Οπότε αυτό που θα δείτε τώρα είναι δείγμα αυτής της διαδικασίας. Το συγκεκριμένο έντυπο λοιπόν είναι και αναρτημένο όπως φαίνεται στην περιοχή της ηλεκτρονικής πρόσβασης και στα πολυμέσα και μόλις πατήσουμε επάνω μπορούμε να το διαβάσουμε, να κάνουμε αναζήτηση στο περιεχόμενό του και να το αποθηκεύσουμε ή όχι ανάλογα με το επίπεδο πρόσβασης που έχει ορίσει η Βιβλιοθήκη.

Το ίδιο ισχύει και με τα περιοδικά και τις εφημερίδες. Για παράδειγμα **ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ 1929...** βλέπουμε την βιβλιογραφική περιγραφή του περιοδικού, ποια τεύχη διαθέτουμε, τα οποία είναι αναρτημένα και ψηφιακά και μπορούμε να τα δούμε ανά τεύχος...

Μια άλλη δυνατότητα που έχουμε είναι να παραπέμπουμε σε άλλα αποθετήρια που φιλοξενούν ψηφιοποιημένο υλικό από τις συλλογές μας. **ΓΙΑΝΝΕΛΗΣ 1964** Τα σχολικά βιβλία για παράδειγμα είναι μια τέτοια περίπτωση όπως βλέπουμε....μπορούμε να το δούμε ψηφιακά

Το ίδιο συμβαίνει και με 500 τίτλους σπάνιων περιοδικών, **ΠΑΝΔΩΡΑ** που έκανε το ΕΛΙΑ και κατόπιν συμφωνίας αναρτήθηκαν στο αποθετήριο Δήκυθος του Πανεπιστημίου της Κύπρου βλέπουμε παράδειγμα...

Κι φυσικά παραπέμπουμε και στο αποθετήριο Ανέμη... εδώ το ψηφιοποιημένο υλικό έχει προκύψει από ανταλλαγές.... Στην περίπτωση των εφημερίδων **εβδομαδα 1966** που εκτείνονται σε πολλά έτη και διαθέτουν εκατοντάδες φύλλα,

τα φύλλα καταγράφονται σε ετήσιους πίνακες καταγραφής – τα *cardex* όπως τα είχε καθιερώσει ο Μ.Χ. και τώρα τους αναρτάμε, καθώς η καταγραφή τους ολοκληρώθηκε πρόσφατα.. βλέπουμε πώς είναι αυτοί οι πίνακες

Στη συλλογή των Εφημέρων Το διαφορετικό εδώ είναι ότι η καταγραφή του υλικού και η ψηφιοποίηση γίνεται ταυτόχρονα. Βλέπουμε για παράδειγμα ένα μονόφυλλο[Μονόφυλλο] στον τίτλο 01.07.1874 την περιγραφή και την ψηφιακή του μορφή...

Και τέλος Θα δείξουμε και ένα τιμολόγιο που περιέχει περιγραφή και ψηφιακή μορφή, αλλά παραπέμπει και στο πληροφοριακό εργαλείο Τα παλιά ξενοδοχεία της Αθήνας 1848-1940 – στην ιστοσελίδα - που έχει δημιουργηθεί από τη Βιβλιοθήκη ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ, στο λήμμα που αφορά το συγκεκριμένο ξενοδοχείο... συλλογή εφημέρα

Όλα αυτά φυσικά οι ερευνητές μπορούν να τα δουν και να τα μελετήσουν στο αναγνώστηριο της Βιβλιοθήκης, χωρίς ραντεβού και χωρίς περιορισμούς.

Δ13

Ολοκληρώνοντας μπορούμε να πούμε ότι δύο αιώνες ιστορίας αναβιώνουν μέσα από τις συλλογές του ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ. Βλέπουμε τι διασώζεται και τι φυλάσσεται στη διαφάνεια. Έχουν πραγματοποιηθεί δεκάδες εκθέσεις και σημαντικές εκδόσεις. Έχουν δημιουργηθεί σημαντικά εργαλεία έρευνας εκτός των ηλεκτρονικών καταλόγων και των ψηφιοποιήσεων. Εξυπηρετούνται περίπου 2000 ερευνητές ετησίως, είτε δια ζώσης, είτε ηλεκτρονικά, χωρίς περιορισμούς. Οι δωρεές αρχειακού και έντυπου υλικού συνεχίζονται. Σήμερα σχεδιάζονται

αναβαθμίσεις στους ηλεκτρονικούς καταλόγους της Βιβλιοθήκης και των Αρχείων ώστε να προσαρμοστούν στις ανάγκες της σύγχρονης εποχής και να είναι φιλικότεροι στους χρήστες. Επίσης πραγματοποιούνται δράσεις και εκδηλώσεις με σκοπό την ανάδειξη του υλικού και τη προσέγγιση του ευρύτερου κοινού.

Δ14

Στις 27 Δεκεμβρίου του 2012, ο Μάνος Χαριτάτος έφυγε από τη ζωή αφήνοντας ως παρακαταθήκη το ήθος, τη χαρά και τον ενθουσιασμό που μας μετέδιδε. Η πόρτα του γραφείου του ήταν πάντα ανοιχτή –κυριολεκτικά– και πρώτος ανάμεσα σε όλους ήταν ο ίδιος έτοιμος να υποδεχτεί αιτήματα, να βοηθήσει, να παραπέμψει, να συμβουλέψει. Εξυπηρετούσε χωρίς να τον ενδιαφέρουν οι συστάσεις και οι περγαμηνές των συνομιλητών του. Πολύ μεγάλο μάθημα αυτό για μας που είχαμε την τύχη να δουλέψουμε δίπλα του. Είχε τα τυπικά χαρακτηριστικά του συλλέκτη: του άρεσε να εντοπίζει, να αποκτά, να καταγράφει, να ταξινομεί, αλλά είχε μια ουσιώδη διαφορά: του άρεσε να μοιράζεται.

Από τον Αύγουστο του 1964 – 60 χρόνια θα γίνουν φέτος - ως σήμερα η προστασία, η διάσωση και η καταγραφή του υλικού παραμένουν οι βασικοί στόχοι. Και αυτό που παραμένει θεμελιώδες χαρακτηριστικό του Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου του ΜΙΕΤ είναι η ανοιχτή πρόσβαση των ερευνητών στο υλικό, όπως εξ αρχής επεδίωξαν και οι ιδρυτές του.